

Юлія Загребнюк
*Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини
(м. Умань, Україна)*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ШКОЛЯРІВ У СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ ТА США

У сучасному суспільстві молодь не може успішно реалізувати свої соціально-професійні орієнтації без сприяння інститутів системи освіти. Різні освітні установи не тільки транслюють підростаючому поколінню обсяг знань, виховують трудові навички й передають спеціальні вміння, вони також формують життєві орієнтації та установки, зокрема – на вибір майбутньої професії, продовження освіти й професійну підготовку.

Все зазначене в сукупності суттєво впливає на формування соціальних і професійних орієнтацій молоді та на їхні конкретні рішення стосовно вибору майбутньої професії. Таким чином, одним із пріоритетних завдань сучасної системи освіти є підготовка учнівської молоді до професійного самовизначення.

Наголосимо, на основі аналізу теоретичних та методичних розробок українських учених (Л. Гуцан, Є. Климов, Т. Кравченко, В. Лозовецька, В. Мачуський, О. Мельник, О. Морін, М. Піддячий, Н. Побірченко, В. Синявський, М. Тищенко, І. Ткачук, І. Уличний, Б. Федоришин, Л. Федун, М. Шабдінов та інших) щодо професійного самовизначення з'ясовано, що застосування компетентнісного підходу в українській професійній орієнтації перебуває лише на рівні теоретичного осмислення [1].

Соціально-політичні тенденції формування професійного самовизначення школярів у середніх навчальних закладах України вимагають зміни підходів до підготовки школярів до майбутньої професії. Кожна країна світу потребує

компетентних працівників які б здійснювали раціональне ведення господарства, відповідно до вимог ринку.

Аналіз стану діяльності школи з підготовки учнів у середніх навчальних закладах України до професійного самовизначення засвідчує, що:

- оскільки посади власне профконсультанта в сучасній школі немає, його функції виконують різні працівники: учителі, психологи, адміністрація, увесь педагогічний колектив;

- головними формами професійної орієнтації в сучасних загальноосвітніх школах є бесіди, зустрічі з представниками професій, екскурсії;

- у підготовці молоді до професійного самовизначення майже не враховують соціальний прогноз потреби країни в кадрах; педагоги погано обізнані зі станом справ на сучасному ринку праці та з сучасними соціально - професійними орієнтирами учнів [2].

Аналізуючи стан справ на сучасному ринку праці в Україні, який значною мірою впливає на вибір учнями того чи іншого фаху в професійній діяльності з'ясовано, що офіційне і приховане безробіття спонукає працівників до нерегламентованої діяльності; поглиблюються галузеві диспропорції зайнятості, зокрема, триває процес витіснення праці наукоємних і технічно складних виробництв, що спричинює зниження професійної кваліфікації спеціалістів, на підготовку яких витрачено кошти і час. Значна частина населення не готова до нових ринкових відносин, водночас молоді люди значно швидше сприймають соціально-економічні перетворення в країні, орієнтуючись здебільшого на приватний сектор економіки.

З'ясовано, що збільшується міграційна активність населення, і чимало емігрантів є високопрофесійними спеціалістами, а справа підготовки в теперішніх умовах гідної зміни їм є надто проблематична. Служба зайнятості з багатьох причин неспроможна здійснювати ефективну політику, що, за нашими даними, спричинює недовіру до неї учнів загальноосвітніх шкіл.

Ці, й інші висновки дають підставу стверджувати, що в Україні склалася надзвичайно складна ситуація із зайнятістю населення.

Доведено, що підготовленість в Україні сучасних школярів до свідомого вибору майбутнього фаху знаходиться на низькому рівні, про це свідчить наступне:

- учні погано поінформовані про світ професій;
- основними засобами підготовки учнів до вибору професії є розпитування батьків і знайомих про неї, читання відповідної літератури, водночас незнання багатьма школярами головних особливостей майбутньої спеціальності свідчить про невисоку ефективність таких способів самопідготовки до професійного самовизначення;
- кожний п'ятий дев'ятикласник і шостий випускник школи не готується до майбутньої професійної діяльності [2].

Аналіз досвіду проведення професійної орієнтації молоді в Сполучених Штатах Америки, дозволяє нам виділити такі тенденції формування професійного самовизначення школярів у середніх навчальних закладах:

- 1) довготривале спостереження за становленням і розвитком особистості школяра;
- 2) урахування індивідуальних інтересів, нахилів, здібностей молодих людей;
- 3) застосування комп'ютерів, відеозаписів, апаратурних профдіагностичних методик для поглибленого дослідження індивідуальних якостей особистості школяра;
- 4) введення спеціальних предметів, що ознайомлюють школярів з основами сучасного виробництва;
- 5) використання різноманітних форм навчання і виховання з метою професійної орієнтації;
- 6) залучення учнів до безпосередньої трудової діяльності, в якій випробовують сили з обраної професії;
- 7) максимальне забезпечення навчальних закладів профорієнтаційною літературою.

- 8) впровадження на державному рівні комплексних програм у галузі професійної орієнтації;
- 9) співробітництво служб зайнятості населення з навчальними закладами;
- 10) наявність незалежних профконсультантів у школі;
- 11) пошук оптимальних варіантів розв'язання проблеми узгодження інтересів молодих людей з кон'юнктурою ринку;
- 12) належне методично-інформаційне забезпечення процесу професійного самовизначення школярів [3].

Отже, характеристика стану профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх школах України дає підставу стверджувати, що проблему підготовки учнів до вибору фаху в ряді навчальних закладів намагаються розв'язувати, але недостатньо ефективно. Школа використовує лише окремі елементи профорієнтаційного спрямування, не враховує потреби країни в кадрах, педагогічні працівники посередньо поінформовані про соціально-професійні орієнтири своїх вихованців. Це є однією з причин низької готовності сучасних школярів до ефективного професійного самовизначення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітковська О. І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації / Вітковська О. І. – К. : Науковий світ, 2001. – 92 с.
2. Головаха Е. И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Головаха Е. И. – К. : Наук. думка, 1988. – 142 с.
3. Закатнов Д. О. Технології активізації професійного самовизначення старшокласників / Закатнов Д. О. – Тернопіль : 2001. – 99 с. (Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету).